Återfynd av några intressanta skalbaggsarter (*Thinobius brevipennis* Kies., *Atheta trybomi* J. Sahlb., *Atheta wiréni* Brd. och *Phyllotreta zimmermanni* Crotch).

Av Stig Lundberg

Thinobius brevipennis Kies.

Den 3 augusti 1969 kom Kurt Persson (Luleå) till mig med en millimeterlång kortvinge, som han tagit i ett grustag intill Persön utanför Luleå i några exemplar. Vid prepareringen visade det sig genast att det var fråga om en *Thinobius*-art, men artbestämningen vållade viss svårighet. Vid genitalpreparering av hanar framkom att arten var utrustad med ett mycket långt s.k. flagellum, som närmast tydde på att det skulle kunna vara *Th. pusillimus* Heer. Efter ytterligare insamling av material och jämförelse med finskt material visade det sig emellertid att det var fråga om *Th. brevipennis,* en art som visserligen påträffats i Danmark, Finland och Norge men som i Sverige tidigare endast rapporterats från Skåne där 1 exemplar tagits av Sven Palmqvist den 4 juli 1959.

Då man torde kunna utgå från att arten är mera vitt spridd i Sverige men på grund av den ringa storleken lätt förbigås, skall jag här närmare beskriva bl.a. fyndlokalen. Denna består av ett gammalt sandtag med insprängda körtlar av lera. I delen med sandhaltig lera finns gropar, som trots den torra sommaren 1969 varit vattenfyllda. I kanten av dessa gropar förekom gångsystem av kortvingen *Bledius talpa* Gyll. rikligt, och det var vid jakt på denna art som *Thinobius brevipennis* ursprungligen påträffades. När vatten skvalpades upp på kanten upptäckte nämligen Persson bland alla *Bledius* små millimeterlånga djur, som vid närmare studium visade sig vara skalbaggar. Det var närmast glansen som avslöjade dem eftersom de var förrädiskt lika små hoppstjärtar och i vissa fall snabbt tog till vingarna och försvann. Senare kunde vi konstatera att arten fanns litet här och var, ofta långt från vatten i gångar av bl.a. *Bledius talpa* och *fracticornis* Payk., *Oxytelus nitidulus* Grav. och *Heterocerus intermedius* Kies., ofta i ren lera. Lättast hittade man *Thinobius*-arten om man med kniv skrapade på ytan så att gångarna blottades. Oftast fanns flera exemplar i samma gång. Allt som allt tillvaratog vi ett 100-tal exemplar, men arten förekom i praktiskt taget obegränsat antal.

Förutom redan nämnda togs i grustaget också följande för Norrbotten »nya» skalbaggsarter: *Hypnoidus arcticus* Cand., *Neobisnius cerutii* Grid., *Oxypoda vicina* Kr. och *Cercyon bifenestratus* Küst.

Fig. 1 and 2. Penis av *Atheta trybomi* J. Sahlb. (Bengt Ehnström del.)

Atheta trybomi J. Sahlb.

I samband med jakt den 10 augusti 1969 på *Colon*-arter vid Abisko Östra, som gick så till att vi systematiskt sållade grästorv på grusunderlag intill järnvägen och som kommer att beskrivas närmare i annat sammanhang, erhöll jag ett exemplar av en rödbrun liten kortvinge, vilken starkt påminde om den minnesbild jag hade av *Atheta trybomi*. Kurt Persson och jag sållade intensivt för att få tag på fler exemplar men misslyckades, kanske främst på grund av tidsbrist. Vid prepareringen visade det sig att det var fråga om en hane, vilket kön icke tidigare påträffats av *Atheta trybomi,* och då jag saknade beskrivning skickade jag exemplaret till Thure Palm. Även han kom fram till att det borde vara *A. trybomi* men rekommenderade mig att skicka exemplaret till Andreas Strand, som hade jämförelsematerial. Strand verifierade bestämningen. I fig. 1 och 2 återfinns avbildning av penis. Den systematiska placeringen, bl.a. om det verkligen är en *Atheta,* har diskuterats, men några karaktärer som motiverar omplacering har jag icke kunnat hitta.

Atheta trybomi är i Sverige tidigare endast känd i två exemplar, det ena taget den 13 juli 1919 av Sellman i Abisko, det andra av Anton Jansson den 25 juni 1932 krypande på en sandbank vid Jorm nära mynningen av Vallån tillsammans med bl.a. *Bledius*-arter, *Dyschirius septentrionis* Münst. och *Phytobius velaris* Gyll. (Ent. tidskr. 1936, sid. 192).

På vår fyndlokal, som bestod av gräsförna på grusunderlag med inblandad murken ved, erhölls bl.a. *Liodes punctulata* Gyll. och *obesa* Schm., *Colon delarouzei* Tourn. och *pseudolatum* Palm samt *Ocyusa nivicola* Th.

Atheta wiréni Brd.

Insamling av driftmaterial i samband med översvämningar är en mycket tacksam metod, som ofta ger stort material och överblick över vad som finns inom ett område. Detta gäller kanske främst tidigt på våren i samband med snösmältningen då djuren ofta är nerkylda och kan insamlas innan de kryper eller flyger iväg. Ett utmärkt ställe att insamla material är därvid vid vägtrummor. Då vattnet når upp över trumman uppstår nämligen en virvelbildning dit allt möjligt flytbart dras och snurrar runt. Skumning av detta material med vattenhåv och torkning resulterar i stora mängder med insekter och det gäller väl närmast att kunna gallra ut det intressantaste.

Våren 1969 kulminerade snösmältningen i Norrbottens kustland den 17 maj och när Kurt Persson och jag passerade en översvämmad vägtrumma intill Persön utanför Luleå passade vi på att ta vara på en del av allt det material, som dansade runt i virveln (fig. 3). För min del torkade jag det i

Fig. 3. Lokal för *Atheta wiréni, Phyllotreta zimmermanni, Agonum mannerheimi* m.fl. Vid högsta vattenstånd var skogen på ömse sidor översvämmad. Luleå, Persön 10.5.70. Foto S. Lundberg.

tygpåsar och vid genomgången morgonen efter visade det sig innehålla åtskilliga intressanta saker. Sålunda fanns det med två exemplar av den sällsynta jordlöparen *Agonum mannerheimi* Dej, första norrbottensexemplaren av *Proteinus apicidens* Sjöb. och *Cryptophagus subdepressus* Gyll., men det bästa utgjordes av ett exemplar av *Phyllotreta zimmermanni* Crotch (2:a svenska exemplaret) och allt som allt sex exemplar av en liten kortvinge förrädiskt lik ljusa *Amischa analis* Gr., (som det var gott om) men som jag okulärt kunde placera som en *Atheta* i *palleola*-gruppen av undersläktet *Microdota* på bl.a. annan huvudform och avsaknad av den inskärning på näst sista ryggleden, som är typisk för *Amischa*-arterna.

Preparering visade att det måste vara *Atheta wiréni* en art, som tidigare endast var känd i typexemplaret, som Einar Wiren erhöll den 23 mars 1938 vid Lundsberg i Värmland och som Lars Brundin beskrivit i Ent. tidskr. 1948, sid. 24. Kontaktade genast Kurt Persson och berättade om vilka finesser som fanns i materialet, men tyvärr hade Persson råkat placera sina påsar med det insamlade materialet vid ett element över natten, och eftersom han använt plastpåsar resulterade detta i att det ångade ur påsarna på morgonen och att allt dött på grund av syrebrist. När jag ringde Persson hade han redan kastat innehållet men gjorde en snabbtur till lokalen vid Persön där emellertid vattnet sjunkit. Ett dött exemplar av *Phyllotreta zimmermanni* erhölls dock vid sållning av flytränderna och under en sten påträffades ett exemplar av *Agonum mannerheimi*. Däremot lyckades han inte hitta några *Atheta wiréni*.

Av de exemplar jag fick var två hanar och fyra honor. Då honan tidigare är okänd har jag här låtit avbilda spermathecan (Fig. 4).

Det aktuella översvämmade området utgöres närmast vägen av ett bälte av tät barrblandskog (ca 30-årigt) och innanför detta av ung björkskog. Sorkgångar förekom rikligt och sannolikt lever *Atheta wiréni* underjordiskt,

Fig. 4. Spermatheca av *Atheta wiréni* Brd. (Bengt Ehnström del.)

kanske i sorkgångarna. Vi sökte förgäves återfinna arten hösten 1969 med hjälp av olika sorters lockmedel som fiskrens, hästgödsel, ruttna potatisar, svamp m.m. Därvid erhölls dock bl.a. de för Norrbotten »nya» *Lathrobium fovulum* Steph., *Atheta canescens* och *Gyrophaena bihamata* Th.

Materialet av *Atheta wiréni* har studerats av Palm, Strand och Georg Benick (Lübeck).

Phyllotreta zimmermanni Crotch

Såsom jag redan nämnt under avsnittet om *Atheta wiréni* fick jag och Persson var sitt exemplar av denna jordloppa den 17 respektive 18 maj 1969 vid översvämningen intill Persön. Denna art är tidigare endast tagen den 7 juli 1944 i ett exemplar (hona) av Arne Sundholm i Vännäs i Västerbotten och är i övrigt i Norden endast känd i form av några finska exemplar (Sundholm, Op. Ent. 1955, sid. 35).

Försök att återfinna arten på lokalen vid Persön misslyckades; däremot upptäckte jag vid prepareringen av material från Pålkem i Lule lappmark, som jag tog genom slaghåvning vid några fiskdammar på sumpsenap (*Rorippa islandica*) den 16 augusti 1969, att ett av de två *Phyllotreta*-exemplar jag tillvaratagit var hane av *P. zimmermanni*. Anmärkningsvärt är att arten också tagits i ett exemplar av såväl J. R. Bergvall i Jämtland (slaghåvning på skogsäng på *Rorippa* eller *Barbarea*) den 14 juni 1969 och i Västerbotten av Thor-Björn Engelmark vid Umeå, likaså 1969. Arten har således efter 25 år återfunnits samma år på fyra olika platser.

Engelmarks exemplar liksom de två från Persön och Pålkem är hanar, vilka är synnerligen karaktäristiska och förutom teckningen på täckvingarna och de insvängda skenbenen bäst känns igen på den kraftigt förtjockade och långa 5:e antennleden.

Jag vill här passa på att tacka Dr Andreas Strand, Dr Thure Palm och Dr G. Benick för bl.a. kontrollbestämningar, Kurt Persson, J. R. Bergvall och Thor-Björn Engelmark för fynduppgifter samt fil. kand. Bengt Ehnström för teckningarna i Fig. 1—3.